

GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN BİR EĞİTİM YAPISI HİSARKÖYÜ İLK MEKTEBİ

An Educational Structure That Has Not Survived to the Present Day: Hisarköy Primary School

Mustafa EKMEKÇİ¹

Özet

Osmanlı Devleti'nin 20. yüzyılın ilk çeyreğinde dâhil olduğu savaşlar nedeniyle okuryazar nüfusunun büyük bir bölümünü kaybetmesi, yeni kurulan Cumhuriyet kadrolarının çözülmesi gereken başlıca sorunlarından biri olmuştur. Bu bağlamda Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim öğretime devam eden Osmanlıdan kalma geleneksel eğitim kurumları ile modern mektepler tek çatı altında toplanmıştır. Bununla birlikte Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanunla ülkedeki ilk ve orta dereceleri eğitim kurumlarının tanımları yapılarak yapısal kadroları ve bu kadrolarda görev yapanların hakları belirlenmiştir. Aynı kanunda Türkiye'de Maarif Vekâletinin izni olmadan hiçbir mektebin açılmayacağı ve resmi mektep binalarının Vekâletin göndereceği projelerle gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Anadolu'da inşa edilecek mekteplerin, kent ve kasabalarda halktan toplanan vergilerle İl özel İdaresi tarafından yaptırılması da aynı kanunla hükme bağlanmıştır. Köy okullarında ise yine vatandaşın maddi desteğinin yanında bizzat işgücü olarak inşaatlarda görev almaları sağlanarak binalar tamamlanmıştır. Memleketin her köşesinde yapılmaya başlanan mektep binalarının Anadolu'daki örneklerinden biri olan Hisarköy İlk Mektebi de vatandaşın maddi katkıları ile inşa edilenlerdendir. Cumhuriyetin ilk 10 yılında inşa edilen diğer mektepler gibi merkezden gönderilen tip projeler doğrultusunda inşa edilen yapı, yerine yenisinin yapılacağı gerekçesiyle 1975 yılında tamamen yıkılmıştır. Binadan geriye sadece okul bahçesine 1941 yılında eklenen havuz kalmıştır. Bodrum üzerine tek kat inşa edildiği anlaşılan mektebin, plan ve cephe düzeni üzerinde durularak, çevre illerdeki çağdaşı olan örneklerle karşılaştırılması yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında yapının plan ve cephelerinin rekonstrüksiyon denemeleri gerçekleştirilmiştir. Günümüze ulaşamayan bu eser eski fotoğraflar ve mektepte eğitim almış kişilerden görüşme yoluyla elde edilen bilgilerle Sanat Tarihi disiplini içinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denizli, Hisarköy, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi, Mektep

¹ Dr. Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Denizli, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7138-8856>, E-mail: mekmekci@pau.edu.tr.

Abstract

The loss of a large part of the literate population due to the wars that the Ottoman Empire was involved in in the first quarter of the 20th century was one of the main problems that needed to be solved by the newly established Republican cadres. In this context, traditional educational institutions and modern schools from the Ottoman Empire, which continued education in the first years of the Republic, were gathered under one roof. In addition, with the Law on the Education Organization, the definitions of primary and secondary education institutions in the country were made and their structural staff and the rights of those working in these positions were determined. In the same law, it is stated that no school can be opened in Turkey without the permission of the Ministry of Education and that official school buildings will be built with projects sent by the Ministry. It was also stipulated by the same law that the schools to be built in Anatolia would be built by the Special Provincial Administration with the taxes collected from the people in the cities and towns. In the village schools, the buildings were completed by enabling them to take part in the constructions as a labor force in addition to the financial support of the citizens. Hisarköy Primary School, one of the Anatolian examples of school buildings that started to be built in every corner of the country, is also one of the ones that were built with the financial contributions of the citizens. The building, which was built in line with the type projects sent from the center, like other schools built in the first 10 years of the Republic, was completely demolished in 1975 on the grounds that a new one would be built in its place. Only the pool, which was added to the school garden in 1941, remained from the building. The plan and façade layout of the school, which is understood to have been built on a single floor on the basement, was emphasized and compared with the contemporary examples in the surrounding cities. In the light of the data obtained, reconstruction trials of the plans and facades of the building were carried out. This work, which has not survived to the present day, has been handled within the discipline of Art History, with old photographs and information obtained through interviews with people who were educated in the school.

Keywords: Denizli, Sarayköy, Hisarköy, Turkish Architecture in the Republican Period, School

Giriş

Hisarköy günümüzde Denizli'nin Sarayköy ilçesine bağlı bir mahalle konumundadır (Kolancı 2021: 369; Kolancı 2023a: 261). M. Ö. 2. yüzyıla tarihlenen Attouda Antik Kenti'nin üzerinde yer alan Hisarköy, 1429 yılından günümüze kadar küçük bir Türk yerleşmesi olarak varlığını sürdürmüştür (Gökçe 2000: 49). Bir antik kentin üzerinde yer alması, yerleşimin 1988 yılında 1. Derece arkeolojik sit alanı olarak ilan edilmesini beraberinde getirmiştir². 2013 yılında ise Türkiye'de toplamda 35 tane bulunan kentsel arkeolojik sit alanları arasına ka-

2 İzmir II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 21.09.1988 tarih ve 398 sayılı kararı.

tılmıştır³ (Kolancı 2023b: 242; Kolancı 2024: 66-67). Bu durumun köyde yaşayanlar için olumsuz tarafları zamanla kendini göstermeye başlamış ve Hisarköy’den çevre illere göçler meydana gelmiştir. Günümüzde halen 12 hanede yaşam devam etmektedir.

Yürütücülüğünü Doç. Dr. Bilge Yılmaz Kolancı’nın üstlendiği “*Denizli Hisar (Attouda) Mahallesi Somut Olmayan Kültürel Miras Belgeleme Çalışması*” adlı proje kapsamında, Hisarköy’de gerçekleştirilen faaliyetler sırasında karşılaşılan eski fotoğraflarda, cephe tasarımıyla ön plana çıkan yapının Hisarköyü İlk Mektebi binası olduğu, ancak binanın 1975 yılında tamamen yıkıldığı öğrenilmiştir. Günümüzde Hisarköy’de ikamet edenlerin çoğunun eğitim gördüğü bu tarihi yapı, tamamen rastlantısal bir biçimde tarafımızdan fark edilerek araştırmaya dâhil edilmiştir. Yapıyla ilgili birçok fotoğrafın tespit edilmesinin yanında Salih Aytekin tarafından yazılan “*Dağılan Köyün Hikayesi Attouda Hisar*” adlı kitapta, yapının bazı bölümlerine ait ölçülerle de karşılaşmıştır (Aytekin 2017: 49). Elde kalan fotoğraflardan ve mektep binasında öğrenim görenlerden sağlanan verilerle birlikte güncel teknik uygulamalardan da faydalanılarak kaybolan bu kültür mirasının bilim dünyasına tanıtılması hedeflenmiştir. Ayrıca bir dönemin mimari özelliklerini yansıtan yapı ile ilgili şu ana kadar herhangi bir akademik çalışmanın yapılmamış olması konunun özgün değerini ortaya koymaktadır.

Araştırmaya öncelikle mektepte eğitim görmüş vatandaşlarla röportaj yapılarak başlanmış; bu görüşmelerde daha çok yapının iç düzeni hakkında bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Görüşmeler neticesinde okulun bodrum üzerine tek katlı, 3 sınıflı ve 2 idare odalı olduğu, iç düzeninde hem kâgir hem ahşap duvarların yer aldığı elde edilen bilgiler arasındadır. Daha sonra eski fotoğrafların dijital kopyalarına ulaşılarak, sözlü verilerin sağlaması yapılmıştır. Saha çalışması sırasında elde edilen sözlü veriler ile eski fotoğraflardaki kapı, pencere açıklıkları ile cephe yüksekliği hakkındaki bilgilerin dijital ortamda birleştirilmesi sağlanmış, benzer örnekler dikkate alınarak yapının muhtemel planı ortaya çıkarılmıştır.

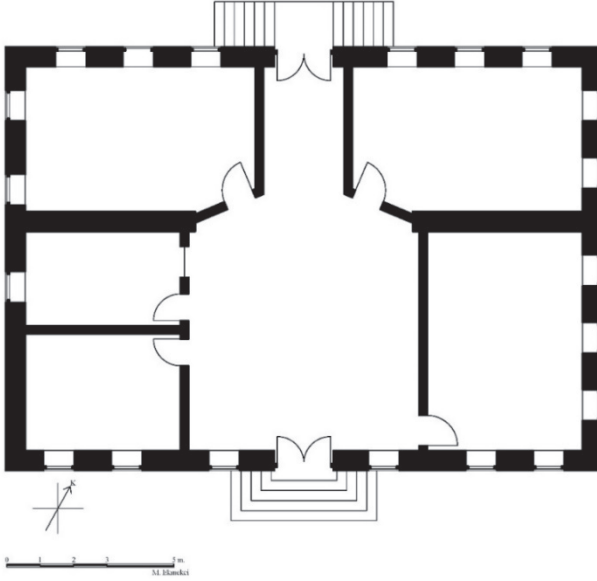
3 Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 25.10.2013 tarih ve 2098 sayılı kararı.

1. Plan ve Mimari Özellikleri

Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda batısındaki camiye paralel biçimde konumlandırılan okul binası, 18x13 m. ölçülerinde, dikdörtgen planlı, bodrum üzerine tek katlı, 3 derslikli ve 2 idare odalı bir düzene sahiptir (Fotoğraf 1, Plan 1).

Fotoğraf 1: Hisarköy İlk Mektebi'nin Yaklaşık Konumunu Gösteren Uydu Fotoğrafı (<https://earth.google.com>) 20.09.2023

Plan 1: Hisarköy İlk Mektebi Muhtemel Planı (M. Ekmekci)

Mektedir binasının güneydoğu cephesinin ortasına beş basamaklı merdivenle ulaşılabilen basık kemerli kapı açıklığı yerleştirilmiştir. Kapı açıklığının her iki yanında sıralanan üçer pencere simetriktir. Aynı cephede, bina köşelerine yakın olan pencerelerin aşağısında, bodrum kat seviyesinde daire şeklinde iki pencere bulunmaktadır (Çiz. 1 Fotoğraf 2).

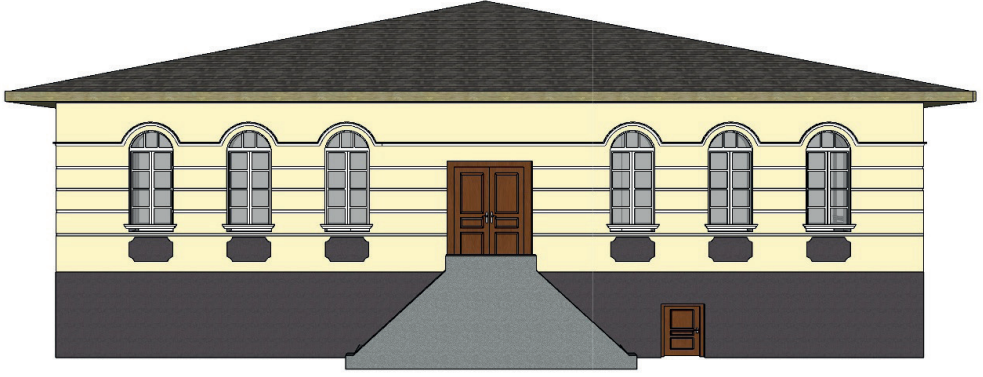

Çizim 1: Hisarköyü İlk Mektebi Güneydoğu Cephe Ayağa Kaldırma (D. Yönden & M. Ekmekci)

Fotoğraf 2: Hisarköyü İlk Mektebi Güneydoğu ve Kuzeydoğu Cepheleri (Hisarköy Attouda Turizm ve Yardımlaşma Derneği Arşivi)

Güneydoğu cephenin aksındaki kuzeybatı cephede de aynı düzen söz konusu olmakla birlikte pencereler arası mesafe birbirlerinden farklıdır (Çiz. 2 Fotoğraf 3). Kuzeybatı cephedeki kapı açıklığı önünde yer alan iki yönlü merdiven öğrencilerin kullanımına aittir. Yine köy sakinlerinden alınan bilgilere göre bodrum katına ulaşmayı sağlayan kapı bu cephede yer almaktadır.

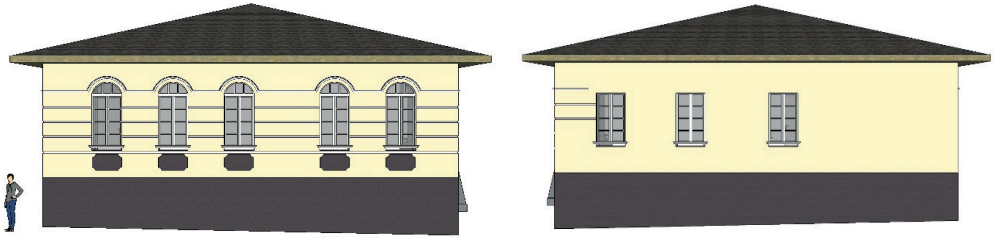

Çizim 2: Hisarköy İlk Mektebi Kuzeybatı Cephe Ayağa Kaldırma (D. Yönden & M. Ekmekci)

Fotoğraf 3: Hisarköy İlk Mektebi Kuzeybatı Cephedeki Çift Taraflı Merdiven (Solda)

Mektebin kuzeydoğu cephesinde 5 yuvarlak kemerli pencere bulunurken aksındaki güneybatı cephede sadece üç adet dikdörtgen açıklıklı pencereye yer verilmiştir (Çiz. 3 Fotoğraf 4). Arşiv fotoğraflarından caminin son cemaat yerinin ön planda yer aldığı görüntünün gerisinde okulun güneybatı cephesinin bir kısmı görülmektedir. Dikdörtgen açıklıklı pencerelerin bir bölümün yer aldığı görselde cephenin geri kalanındaki pencere düzeni ise okulda öğretmenlik yapan Oktay Urgan'dan öğrenilmiştir.

Çizim 3: Hisarköyü İlk Mektebi Kuzeydoğu ve Güneybatı Cephe Ayağa Kaldırma (D. Yönden & M. Ekmekci)

Fotoğraf 4: Hisarköyü İlk Mektebi Güneybatı Cephenin Bir Bölümü 1973 Öncesi (Hisarköy Attouda Turizm ve Yardımlaşma Derneği Arşivi)

Okulun tüm cepheleri göz önünde bulundurulduğunda, her cephenin kendi içerisinde bir düzeni bulunduğu görülür. Öyle ki cephe yüzeyinde yer alan derz izlerinin güneybatı cephede devam ettirilmemesi ve pencere açıklıklarının dikdörtgen şeklinde olması bunlardan bazılarıdır.

Okulun köy meydanına bakan güneydoğu cephesinin ortasında yer alan kapıdan içeriye girildiğinde geniş bir koridor/sofa ile karşılaşılır. Bu koridorun etrafı üç yönden ters “U” biçiminde sınıf ve idareci odalarıyla çevrelenmiştir. Kareye yakın dikdörtgen planlı okulun güney köşesine iki idareci odası diğer tüm köşelere sınıfların yerleştirildiği görülmektedir. Sınıflardan doğudaki 1.sınıf, kuzey köşedeki 2. ve 3. sınıf, batı köşedeki ise 4. ve 5. Sınıf öğrencilerin eğitim gördüğü sınıflardır. Yani burada merkezden gönderilen tip projelerden “5 sınıf 3 dersaneli köy mektebi” plan tip projesine uygun biçimde çözümleyen bir sistemin olduğu

anlaşılmaktadır. Bu durum Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 1966 senesinde tüm Türkiye'deki okulları kapsayan çalışmasında da belirtilmiştir (M.E.B., 1966:186). Güney köşede yer alan odanın müdür odası olduğu onun hemen yanındaki odanın ise müze odası olarak hizmet verdiği vatandaşlardan edinilen bilgiler arasındadır. Ancak köy okullarında odalardan birinin müze olması Hisar'ın özel durumundan yani bir antik kentin üzerine kurulmuş olmasından kaynaklanmış olmalıdır. Çünkü tip projelerdeki planların üzerinde müdür odası, muallimin odası ve alet odası şeklinde ifadelerin yer alması bu bölümün başlarda bu odalardan biri olduğunu daha sonra müze odasına çevrildiğini düşündürmektedir (Tarım ve Kültür Bakanlığı, 1937: 13 - 15). İlk mektep planları albümündeki ifadelerden ve Salih Aytekin'in anlatımından yola çıkarak köy enstitülerinden mezun olan öğretmenlerin marangoz ve demir aletlerinin yanında tarım derslerinde kullanılan malzemelerinin saklandığı oda olduğu, daha sonra köy enstitülerinin kapatılmasından ardından müzeye dönüştürülmüş olabileceği düşünülmektedir (Maarif Vekâleti, 1933: 6 – 21; Tarım ve Kültür Bakanlığı 1937: 13 – 15; Aytekin 2017: 41).

Okulun planında görülen bir köşesi pahlanmış sınıflar, yapıyı kendi kategorisinde özgün bir seviyeye çıkarmaktadır⁴. Köşeleri pahlanmış dersliklere sahip mekteple ilgili olarak şu ana kadar benzer bir tasarımla karşılaşılmamış olması bu durumu desteklemektedir. Ancak Hisar örneğinde olduğu gibi günümüze gelememiş örneklerin de bulunabileceği göz ardı edilmemelidir.

Okulun iç düzenini hatırlayanların tamamı köşeleri pahlanmış sınıfları özellikle vurgulamışlardır. Ancak tip proje örneklerinden de biliyoruz ki sınıflar genelde dikdörtgen şeklindedir. Dolayısıyla bu bölüme biraz daha yoğunlaşmış ve somut veri arayışında sadece bir fotoğrafta böyle bir ipucu yakalanmıştır. Belki de en somut veri olarak değerlendirilen bu fotoğrafta birden fazla bilgiye ulaşılabilmektedir. Bunlardan ilki ana cephenin aksındaki cephede de yuvarlak kemerli pencerelerin kullanıldığıdır (Fotoğraf 5). İkinci olarak arka cephedeki pencerenin görülebilmesi için buradaki kapının açık vaziyette olması gerektiğidir. Üçüncü olarak ise bakış açımızla arka cephedeki pencere arasında yatay bir engelin bulunduğu görülmektedir. Engelin açılı bir şekilde görüntüye girmesi ise pahlanan köşelerin buradaki duvara verdiği açı olmalıdır (Fotoğraf 6). Dolayısıyla engelin, pahlanmış köşelere yerleştirilen sınıf kapılarının üst atkısı olabileceği ihtimali üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu engelin yukarısından da arkadaki pencere görülebildiği için sınıf kapılarının üstünün camlı bir tasarıma sahip olduğunu akla getirmiştir.

⁴ Röportaj gerçekleştirilen kişiler özellikle bu pahlanmış köşeleri vurgulamıştır.

Fotoğraf 5: Hisarköyü İlk Mektebi Güneydoğu Cephe 1941 Sonrası (Hisarköy Attouda Turizm ve Yardımlaşma Derneği Arşivi)

Fotoğraf 6: Hisarköyü İlk Mektebi Güneydoğu Cephe Kapı Açıklığı Detayı (Hisarköy Attouda Turizm ve Yardımlaşma Derneği Arşivi)

2. Süsleme Özellikleri

Hisarköyü İlk Mektebi'nin iç düzenlemesiyle ilgili süsleme konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Buna karşın eski fotoğraflardan da anlaşıldığı üzere yapının süslemeleri cephelerde karşımıza çıkmaktadır. Güneydoğudaki idarecilerin kullandığı kapı açıklığının basık kemerini oluşturan kemer taşı süsü verilmiş boyamalar dikkat çekmektedir. Bunun yanında yuvarlak kemerli pencerelerin yukarısında yer alan profilli alçı silmeler üç cephede de görülmektedir. Son olarak pencerelerin aşağısında köşeleri çeyrek daire şeklinde kırpılmış dikdörtgen kartuşlar cephelerin süsleme unsurlarındandır.

Karşılaştırma ve Değerlendirme

Hisarköyü İlk Mektebi bodrum üzerine tek katlı ve kareye yakın dikdörtgen planlı olması açısından Vilayet Hususi İdari Faaliyetinden albümündeki Aydın Güzelcehisar Mektebi, Balıkesir Burhaniye Mektebi, Gelibolu Hâkimiyeti Milliye Mektebi, Gelibolu Gazi Süleyman Paşa Mektebi, Çanakkale Biga Kalafat Köyü Mektebi, Ezine Kösedere Köy Mektebi, Kuşunlu Köyü Mektebi, Saraycık Köy Mektebi, Sarıcaeli Köy Mektebi, Kayseri Sefa Mektebi örnekleriyle benzetilmektedir. Ancak albümdeki okullardan günümüze ulaşabilen örneklerin azlığı bu yapıların iç düzeniyle ilgili soruları da beraberinde getirmektedir. Bunun yanında Denizli'nin ilçelerindeki Çal Ortaköy Mektebi ve Çivril Işıklı İlk Mektebiyle kareye yakın dikdörtgen planlı olmaları açısından benzerlik bulunmaktadır (Türkmen 2021: 368, 371). Hisarköyü İlk Mektebi'nin planına bakıldığında iç düzeninin tip projelerde istenilen koridor, sınıf ve oda gereksinimlerini karşıladığı görülse de herhangi bir mektep planıyla benzerlik taşımadığı görülmektedir. Kuzeybatı kenarda yer alan sınıfların koridor/sofa içerisindeki köşelerinin pahlanması, yapıyı bu anlamda öne çıkaran bir özellik olarak gösterilebilir.

Okulun üç cephesinde de izlenebilen pencere kemerlerini birbirine bağlayan silmeler, Vilayet Hususi İdari Faaliyetinden albümünde yer alan şu örneklerde de görülmektedir. Muğla Ali Köy Mektebi (Ahiköy) Yatağan Atatürk İlkokulu (1926), Ürgüp Zafer İlkokulu (Silme kuşağı taş malzemedendir). Yakın çevrede Denizli Sarayköy Gazi İlk Mektebi, Denizli Gazi İlk Mektebi, Acıpayam Cumhuriyet İlkokulu ve Tavas İlk Mektebi gibi örneklerin de pencereleri birbirine bağlayan silme kuşakları bulunmaktadır (Özyiğit 2018: 677-711; Yıldız 2022: 964-996; Özyiğit 2023: 1197-1221). İnşa tarihi tam olarak belirlenemeyen yapının cephelerindeki silme kuşakları ile dönemin mimari üslubunu yansıtan diğer yakın örneklerle olan ilişkisine bakıldığında Cumhuriyetin ilk 15 senesinde merkezden gönderilen tip projelerle tüm yurttan inşa edilen örneklerin yerel bir uygulaması olduğu sonucuna ulaşılır. Bunun yanında Salih Aytekin'e göre yapının 1932 yılında İlçe merkezindeki okul ile (Sarayköy Gazi İlkokulu) aynı yıl yapıldığı ifadesi göz ardı edilmemesi gereken önemli bir sözlü tarih verisidir (Aytekin 2017: 49). Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan

çalışmada mektebin 1933 yılında yapıldığı belirtilmiştir (M.E.B., 1966: 186).

I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde Anadolu'da kasaba ve il merkezlerinde yoğun bir şekilde mektep binasının inşa edildiği görülmektedir. Bu dönemde inşa edilen mektep binalarına Ankara Gazi ve Latife Okulları (Aslanoğlu, 2010), Denizli Tavas Gazi İlk Mektebi (Yıldız, 2022), Denizli Gazi Mustafa Kemal İlk Mektebi (Yıldız, 2022), İzmir Ödemiş Cumhuriyet İlkokulu (Kul, 2011), Kayseri Akkışla Cumhuriyet İlkokulu (Özbek, 2013), Kayseri Yeşilkent İlkokulu (Özbek, 2013), Kayseri Pazarören Köy Enstitüsü (Özbek, 2013), Konya Hakimiyet-i Milliye İlkokulu (Parlak, 2018), Konya Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (Parlak, 2018), Konya İsmet Paşa İlköğretim Okulu 1926-27 (Bozkurt, 2012), Yozgat Cumhuriyet Mektebi (Acer, 2016), Malatya Gazi İlkokulu (Çelemoğlu, Atıcı, 2021), Uşak Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (İnce, 2004), Samsun Havza Taş Mektep ve Kamlık İlkokulu (Atıcı, Çelemoğlu, 2021) ve Sinop Ayancık Kurtuluş İlkokulu (Atıcı, 2021) örnek verilebilir.

Sonuç

Günümüzde artık ayakta olmayan Hisarköyü İlk Mektebi'nin eski öğrenci ve öğretmenlerinden alınan bilgiler ile siyah beyaz fotoğraflarından elde edilen teknik verilerin ışığında bir canlandırma denemesi gerçekleştirilmiştir⁵. Yapının inşa tarihiyle ilgili sözlü verinin ötesine geçilememekle birlikte cephe tasarımı açısından I. Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini yansıttığı görülmektedir. Bir köy okulu olmasına rağmen ilçe merkezindeki çağdaşına göre küçük ölçekli ancak cephe süslemeleri bakımından birbiriyle yarışır nitelikte olması bölge halkının ekonomik durumuyla ilişkili olmalıdır. Bunun yanında temelde tip projeye sadık kalınarak inşa edilen yapının, içeride köşeleri pahlanmış sınıflara sahip olması yapıyı kendi kategorisinde özel bir yere taşımaktadır. Şu ana kadar ortaya konan örnekler arasında benzerinin bulunmaması bunun nedenleri arasında gösterilebilir.

⁵ Yapının canlandırma videosu için:

Kaynakça

- Acer, Ö. (2016). Tarihî-Millî Yapılar Ulusal Mimarlık Akımına Yozgat'tan Örnek Bir Yapı: Cumhuriyet Mektebi/İlkokulu Binası. I. Uluslararası Bozok Sempozyumu, 381-389. Yozgat.
- Atıcı, A., Çelemoğlu, Ş., (2021). Samsun/ Havza'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları: Taş Mektep ve Kamlık İlkokulu, *The Journal of Academic Social Sciences* , 114, 192-219.
- Atıcı, A. (2021). Sinop-Ayancık'ta Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binası: Kurtuluş İlkokulu (Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu). *Sanat Tarihi Dergisi*, 30(1), 435-455.
- Aslanoğlu, İ. (2010). Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı (1923-1938). Ankara: Bilge Kültür Sanat.
- Aytekin, Salih (2017). “Dağılan Köyün Hikâyesi Attouda Hisar”, Haz. Ercan Haytoğlu, Denizli: Denizli Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Çelemoğlu, Ş. ve Atıcı, A. (2021). Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Bir Örnek: Malatya Gazi İlkokulu, *ANASAY* (15), 125-144.
- Dâhiliye Vekâleti (1929). Vilayet Hususi İdari Faaliyetinden, İstanbul: Hilâl ve Cumhuriyet Matbaaları.
- Gökçe, Turan (2000). XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkıyye (Denizli) Kazâsı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İnce, K. (2004). Uşak'ta Türk Mimarisi. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Kul, F. N. (2011). Erken Cumhuriyet dönemi ilkokul binaları. *Mimarlık Dergisi*, 360, 66-71
- Maarif Vekâleti (1933). İlk Mektep Planları Albümü, İstanbul: Resimli At Matbaası Türk Limited Şirketi.
- Özbek, Y. (2013). Erken Cumhuriyet Döneminde (1923- 1954) Kayseri'de Okul Yapıları. *Belleten*, 278, 271-347.
- Özyiğit, Halil (2018). “Cumhuriyetin İlk Mektepleri: Buldan Cumhuriyet Numune Mektebi/ Dört Eylül Mektebi”, Ed. Fazıl Karahan, Fikri Gül, Milay Köktürk, *Türk Düşüncesi Yolunda Mehmet Akgün'e Armağan*, Ankara: Aktif Düşünce Yayıncılık, s. 677-711.
- Özyiğit, Halil (2023). “I. Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarına Bir Örnek: Acıpayam Cumhuriyet Mektebi”, *Journal of Turkish Studies* 18/3, s. 1197-1221.
- Tarım ve Kültür Bakanlığı (1966). Köy Okulu Binası, İstanbul: Devlet Basımevi.
- Türkmen, Kadir (2022). “Denizli’de Erken Cumhuriyet İdeolojisinin Temel Taşları: Köy Mektepleri”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 35, s. 355-393.
- Yıldız Meryem (2022) “Denizli’deki Erken Cumhuriyet Dönemi Okul Yapılarının Mimari Özelliklerine Genel Bir Bakış”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 9, S. 3, s. 964-996.
- Yılmaz Kolancı, Bilge (2021). “Attouda ve Hisar Köyü’nün Denizli Turizmindeki Yeri ve Önemi”, Ed. Yusuf Kılıç, Ercan Haytoğlu, Dr. Nevzat Gündag’a Vefa: Tarih, Kültür ve Sanat Yazıları, Konya: Çizgi Kitapevi, s. 369-385.
- Yılmaz Kolancı, Bilge (2023a). “Attouda Araştırmaları 2021”, Ed. Candaş Keskin, 42. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu 38. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 196/1, s. 261-280.

Yılmaz Kolancı, Bilge (2023b). “Aydın-Denizli İl Sınırında Keşfedilmeyi Bekleyen Kentsel Arkeolojik Sit Alanı: Attouda Antik Kenti ve Hisar Köyü”, Yay. Haz. Murat Çekilmez, Merve Arınç Özyılmaz, Cumhuriyetimizin 100. Yılında Aydın İli Antik Kentleri Ve Arkeolojik Araştırmaları I, İstanbul: Ege Yayınları, s. 233-244.

Yılmaz Kolancı, Bilge (2024). Denizli’de Alternatif Bir Turizm Rotası “Attouda ve Hisar Köyü”, Ed. Serkan Bertan, Denizli Turizmi ve Kültürel Miras, İstanbul: Destek Yayınları, s. 65-76.

Parlak, Ö. (2018). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapı Tipolojileri ve Konya’daki Eğitim Yapılarının Analizi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Konya

